

засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою, а також введення до кримінального процесу України спеціального суб'єкта – пенітенціарного судді сприятиме підвищенню гарантій прав осіб, взятих під варту, на оскарження неналежних умов тримання під вартою та вирішенню проблеми правової невизначеності у даній сфері, що в підсумку матиме наслідком зменшення кількості рішень ЄСПЛ проти України з питань відсутності у вітчизняному законодавстві ефективного механізму захисту прав ув'язнених від неналежних умов тримання під вартою.

Завтур В.А.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТОРОНА ЗАХИСТУ ЯК СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ КЛОПОТАНЬ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Зміцнення засади змагальності та здійснення ефективного захисту в кримінальному судочинстві тісно пов'язане із чіткою правовою регламентацією діяльності захисника під час прийняття проміжних рішень, і зокрема, рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, що мають особливу мету та юридичну природу.

Зазначаючи у ч.5 ст. 132 КПК України, що під час розгляду питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження сторони кримінального провадження повинні подати слідчому судді або суду докази обставин, на які вони посилаються законодавець вказує на активний змагальний процес доказування під час встановлення необхідності застосування певного заходу забезпечення. Саме тому, здійснюючи кваліфікований захист підозрюваного, якого було залучено у правовідносини, пов'язані із застосуванням відповідних примусових заходів, адвокату необхідно якомога ширше реалізувати процесуальні гарантії, передбачені Розділом II КПК України.

Положення кримінального процесуального закону не дозволяють виокремити особливості збирання стороною захисту доказів на підтвердження необґрунтованості підозри та доводів клопотання сторони обвинувачення про застосування заходу забезпечення, однак цілком зрозумілою є загальна спрямованість діяльності захисника під час розгляду відповідних клопотань – спростування тверджень, викладених у клопотанні слідчого, прокурора про застосування заходу забезпечення певного виду.

За загальним правилом, застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе обставини, передбачені ч.3 ст. 132 КПК України. В цьому контексті, І.В. Гловюк справедливо зазначає, що тягар доказування в цьому випадку слід розуміти як необхідність для слідчого, прокурора надати належні, допустимі, достовірні та достатні докази того, що застосування заходів забезпечення кримінального провадження є необхідним для забезпечення його дієвості, натомість сторона захисту не повинна доводити протилежне (Гловюк І.В. Окремі аспекти доказування при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею // *Право України*. – 2014. – №10. – С. 100). Втім, якщо стороною захисту було висунуто певну тезу, що спростовує необхідність застосування заходу забезпечення взагалі або їх певного виду, на неї покладається тягар її обґрунтування. Виключенням із цього правила є ініціювання захисником розгляду клопотання про надання тимчасового доступу до речей та документів, оскільки в даному випадку на сторону захисту буде покладено тягар доказування як тих обставин, що передбачені ч. 3 ст. 132 КПК України, так і тих, що мають значення для прийняття слідчим суддею законного та обґрунтованого рішення про надання дозволу на здійснення тимчасового доступу до речей або документів (ч.2 ст. 160 КПК України). Недоведення цих обставин потягне за собою відмову слідчого судді у задоволенні даного клопотання.

КПК України встановлює порядок подання доказів на підтвердження доводів клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження лише для сторони обвинувачення, момент коли сторона захисту може подати докази, що спростовують доводи протилежної сторони закон не визначає. У вищезгаданих випадках, коли сторона захисту сама

може бути ініціатором розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення, зазначена проблема не має місця, оскільки в цьому разі докази можуть бути долучені до клопотання за загальним правилом.

Логічним видається підхід, за якого відповідні докази мають подаватися до початку розгляду слідчим суддею клопотання по суті, втім все одно повстає проблема вибору оптимальної форми такої подачі.

Доцільною, на нашу думку, є можливість захисника висловити свою правову позицію щодо можливості застосування до підозрюваного заходу забезпечення і запобіжного заходу зокрема в окремому процесуальному документі – запереченні на клопотання слідчого, прокурора. У Стандартах надання безоплатної правової допомоги, затверджених Наказом Міністерства юстиції України № 386/5 від 25.02.2014 р. (далі – Стандарти) мова йде лише про висловлення заперечення щодо достатності викладених у клопотанні слідчого, прокурора фактів та доказів обґрунтованої підозри, обвинувачення та обставин, на підставі яких він дійшов висновку про наявність одного або кількох ризиків на користь тримання особи під вартою, втім, на нашу думку, необхідно законодавчо закріпити можливість подання підозрюваним, його захисником, законним представником письмового заперечення, яке, по-перше, узагальнить правову позицію захисника у відповідному судово-контрольному провадженні, по-друге, надасть можливість стороні захисту подати докази разом із запереченням, що значно вдосконалисть цю процедуру, по-третє, сприятиме реалізації контролю за дотриманням захисником стандартів надання кваліфікованої правової допомоги (наявність якого передбачена Стандартами).

Відтак, слід внести певні зміни до КПК України, перейменувавши ст. 150, 155, 171, 184 КПК України у «Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом / відсторонення від посади / арешт майна / застосування запобіжного заходу та заперечення проти нього» і доповнити їх нормою такого змісту: «До початку розгляду клопотання слідчим суддею по суті підозрюваний, його захисник, законний представник мають право подати заперечення на клопотання слідчого прокурора про застосування... До заперечення додаються копії або оригінали документів, якими підозрюваний, його захисник, законний представник спростовують доводи клопотання слідчого, прокурора».

Ковальов А.Г.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПРАВА СТОРОНИ ЗАХИСТУ ПОДАВАТИ ДО СУДУ ЗАХИСНИЙ АКТ

Відповідно до ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом. Дія принципу змагальності у кримінальному провадженні України обумовлює наявність у сторони захисту процесуальних можливостей для ефективного здійснення кримінально-процесуальної функції захисту. Завданнями функції захисту є заперечення законності та обґрунтованості кримінального переслідування, виявлення обставин, що спростовують підозру, виправдовують обвинуваченого (підсудного), виключають або пом'якшують його відповідальність, пом'якшують покарання, охорона особистих та майнових прав, сприяння застосуванню інституту реабілітації, а також недопущення порушень та необґрунтованих обмежень прав і свобод при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження (Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 / Гловюк Ірина Василівна. – Одеса, 2016. – С. 206).

Для забезпечення реалізації права на захист та досягнення змагальності кримінального провадження чинний КПК України розширює процесуальні можливості сторони захисту зі збирання доказів. Способи збирання доказів стороною захисту визначені в ч. 3 ст. 93 КПК України. Реалізуючи своє право на збирання доказів у кримінальному провадженні, сторона захисту отримує доказовий матеріал, що успішно може бути використаний на спростування